

*LENTÄJÄ-
RITARI*

ROLF WINQVIST

HEIKKI TIILIKAINEN

BAZAR

*LENTÄJÄ-
RITARI* **ROLF
WINQVIST**

HEIKKI TIILIKAINEN

BAZAR

Ensimmäinen painos

© Heikki Tiilikainen ja Bazar Kustannus 2025

Bazar Kustannus on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-952-403-844-7

Taitto Jukka Iivarinen / Taittopalvelu Vitale

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:

tuotevastuu@bazarkustannus.fi

SISÄLLYS

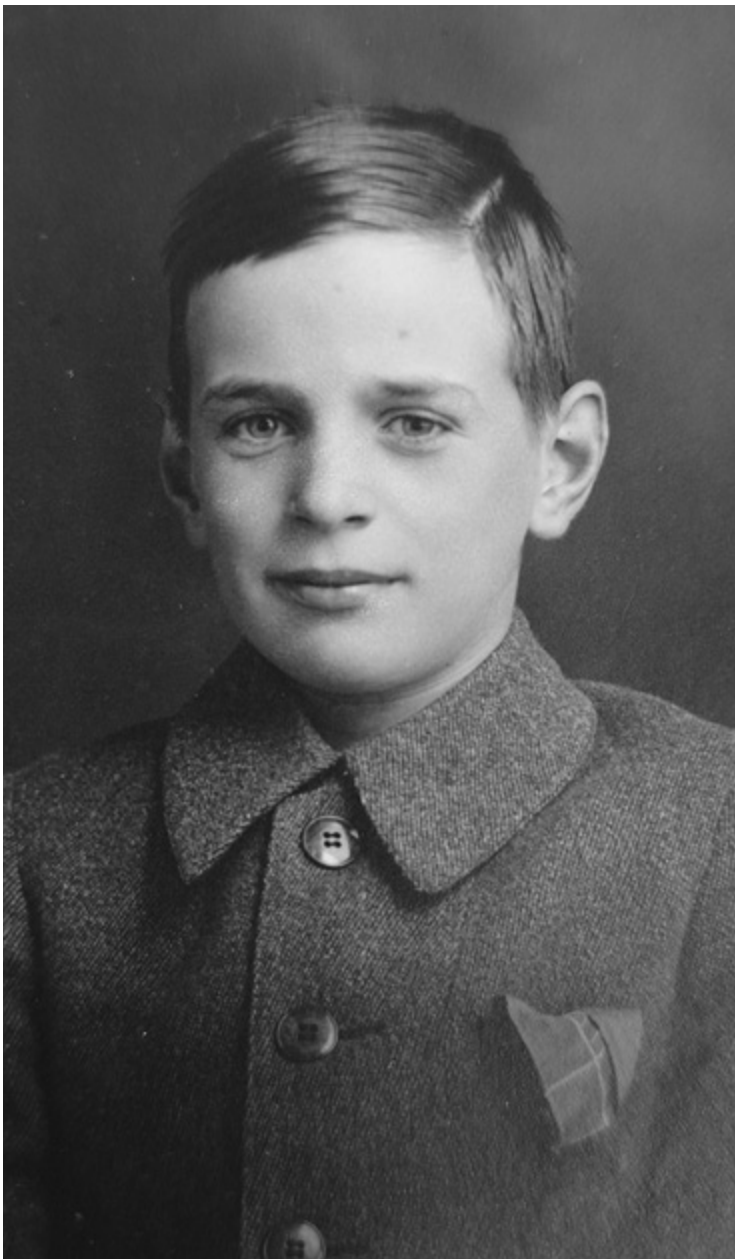
Esipuhe.....	7
... ja poika oli kelvollinen.....	11
Peltolan pojat – ja tytöt.....	18
Taivaan teille	37
Talvi tuli sotana.....	54
Isku Kremliin?.....	65
Takaisin ruotuun	74
Välirauha... ..	78
Sammumaton sota.....	86
Monia muistikuvia	99
Parhaista parhaat	104
Raha rintaan.....	117
Teekkariritari.....	125
Oberltn W W-t.....	138
Tähtärin työmaat.....	154
Pommikoneista paras.....	163
Tarkkuustyötä	172
Eri rooleja	178
Kylmä rinki.....	186

Ilmasodan arkea	199
Uusin siivin	209
”Verinen vuosi” 1944	230
Viimeinen syöky	240
Viimeinen sotalento	248
Kotikirkolle.....	254
Viimeiseen laskuun	263
Rauha ei ole ilmainen	270
Elämä jatkui... ..	273
Elämä halusi voittaa	287
 Kiitokset.....	 291
Lähdeaineistoista	295

ESIPUHE

Tämä teos ei ole tutkimus, eikä sitä ole tehty kilpailemaan Suomen vuosina 1939–45 käymien sotien ilmatoiminnasta kertovien lukuisien korkeatasoisten ja yksityiskohtaisten teosten kanssa. Tämä on kertomus, jossa seurataan yhden nuoren uusmaalaisen elämää sodan ehdoilla – nuoren, koska täyttä aikuisuutta, saati sitten vanhuutta hän ei päässyt kokemaan. Hän ehti kuitenkin kehittyä harvinaisella tavalla palkituksi sankariksi, jonka nimi säilyy itsenäisen Suomen historiassa niin kauan kuin sitä kirjoitetaan.

Kirjoittajalla ei ole henkilökohtaista kokemusta ilmapuimista, muista puolustushaaroista kyllä. Kun ensin soitiemme tutkimus on ollut asiantuntijoiden työtä, johon on voitu tukeutua luottavaisesti, tarkastelu on koetettu pitää yhdessä henkilössä ilman perinteisiä, tai ainakaan kovin syvälle ulottuvia sotahistoriallisia tai teknisiä kehystietoja. Talvi- ja jatkosodan ja Lapin sodan kokemukset ja tapahtumat on perusteellisesti kirjattu ja kuvitettu moniin ansiokkaisiin teoksiin. Nykyaika on tuonut tarjolle myös verkkoalustoja, joista löytyy häkellyttävän paljon pientäkin tietoa kotoa ja kaukaa, ja entisen Sota-arkiston materiaalit

Kuva: Winqvistin suvun arkisto

ovat myös suurelta osin saatavina digitoituina Kansallisarkistomme hienoista kokoelmista kotikoneillekin.

Työn kestäessä nousi esiin sotahistoriallisten tapahtumien yksityiskohtien ohi aina vain vahvemmin kysymys siitä, millainen on ihminen, joka jaksaa tehdä vaativaa sotatyötään niin kuin Rolf Winqvist. Päivä toisensa jälkeen hän oli vuosikaupalla alituisessa hengenvaarassa, ahtaassa tilassa muutaman muun sellaisen kanssa, joiden henki riippui koko ryhmän onnistumisesta. Ja tälle nuorelle upseerille, samoin kuin hänen alaisilleenkin, oli opetettu viides käsky, jonka mukaisesti he eivät pommeineen voineet elää.

Saattaa olla, että pitäytyminen ihmislähtöisyydessä johtuu omista lapsuusmuistoistani ja siitä, että edesmennyt puolisoni, teollinen muotoilija Hillevi Lalla vietti lapsuutensa lentäjäsankarin kodin naapurissa Hyrylässä. Tien toisella puolella asuessaan hän sai turvautua sota-aikana naapurissa tuotettuihin elintarvikkeisiin. Hän lepää nyt samassa Paijalan kalmistossa, jonne Rolf Winqvistin, tämän kirjan päähenkilön lyhyt, mutta kunniakas elämäntaival päättyi.

Kirkkonummella 1.8.2025

Heikki Tiilikainen

everstiluutnantti evp, tietokirjailija

... JA POIKA OLI KELVOLLINEN

Välskäri kai väänsi ja lääkäri käänsi, kuten perinteeseen kuului, mutta epäilystäkään ei jäänyt – tämä urheilijapoika oli mitä kelpollisin palvelemaan Suomen Raskaassa, niin kuin varusmiespalvelusta ylpeän osoittelevasti aikanaan nimitettiin. Vuonna 1938 reserviupseerien – ja aliupseerien – varusmiespalvelusaika oli 440 vuorokautta, ja hyväkuntoinen ylioppilas voi pitää varmana, että tuo pidempi vaihtoehto toteutuisi, halusi hän tai ei.

Tuusulalainen Rolf Winqvist varmasti halusi, olihan hänellä vankka pohja jo vapaaehtoisesta suojeluskunta-toiminnasta. Sen myötä oli yllättäen auennut oikotie upseeriksi. Pyrkimällä ja pääsemällä Lentosotakoulun reserviupseerikurssille välttyisi työläiltä alokas- ja aliupseerikoulutuksilta ja pääsisi suoraan eräänlaiseen herrahissiin – ensin upseerikokelaaksi ja sitten reserviin vänrikin arvoisena. Rolf lähti hoitamaan asevelvollisuuteensa kuuluvan rauhanajan asepalveluksen, mutta päättyi sotaretkelle, joka kulki 1930-luvun loppukuukausilta lähtien läpi kaikenkattavan maailmanpalon liekkien, melkein niiden sammumiseen saakka.

Nuori lentäjäehdoka ilmoittautui Kauhavan Ilmasotakoulussa kesäkuun 8. päivänä vuonna 1938. Tuolta vuodelta ei ole säilynyt muistikirjaa, eikä alkuvuodesta kirjeitäkään, mutta monet asiat viittaavat siihen, että edessä oli tuota pikaa pettymys. Nuori mies ei ehkä tiennyt, että ”lentäjä” ei välttämättä tarkoita samaa kuin ”ohjaaja”. Nuori upseerioppilas määrättiin tähystäjälinjalle sen sijaan, että hänestä olisi tullut pilvissä ulvovalla hävittäjällään taisteleva lentäjä-sankari. Tässä palvelushaarassa nimike ”tähystäjä” tuntui varmasti kovin kesyltä ”taistelulentäjään”, jopa ”ohjaajaan” verrattuna. Mutta Rolfin mielipidettä ei sotaväen tapaan luultavasti paljonkaan kyselty. Pommikoneaselaji oli juuri kasvamassa uuteen uskoon, ja pommien irrottaminen oikeassa paikassa ja oikeaan aikaan vaati oman ammattimiehensä. Tähystäjätehtävän vähäisen houkutuksen olivat kyllä havainneet esimiehetkin, kun sen tärkeyden ja vaativuuden painottaminen tuntuu esimerkiksi Lentoupseerikurssi 8:n kurssijulkaisussa olleen pääaihe. Eikä kaikki sentään ehkä ollut hukassa. ”Tähtäreille” oli luvassa ainakin jonkinlainen ohjaajakoulutus kaiken varalta, kun sootaan kerran oltiin valmistautumassa.

Suoraan koulunpenkiltä alkanut palvelus oli jatkunut melkein täyden vuoden, kun Rolf sai 27.5.1939 olkapolettiansa toisen kulmanauhan. Se kertoi kaikille, että hän oli nyt upseerikokelas. Uusi asema ja valta tuntuivat tienkin hyvältä. Siitä muistutti mieluisasti ainakin alkuun se, että alemmissa sotilasarvoissa olevien varusmiesten piti tervehtiä – tehdä kunniaa tuon ajan sanoin ilmaistuna – upseerikokelasta siinä missä kantahenkilökuntaakin. Tavatonta ei

Rolf Winqvist teki päivittäin pieniä muistiinpanoja tasku-kalentereihin, joista ovat säilyneet vuosien 1937, 1943 ja 1944 vihkokset. Viimeinen merkintä on tehty 15.6.1944. Sakari Heiskanen

varuskunnissa ollut, että tuore kokelas hakeutui kasarmin portin tienoille saadakseen vastata tervehdyksiin tärkeän näköisenä. Rolfista tällaista ei kerrota, päinvastoin. Monen luotettavan todistajan ja esimiestenkin kirjaamien lausuntojen mukaan hän oli hämmästyttävän tuppisuinen omista asioistaan. Myöhemminkin, kun kerskailun aihetta olisi ollut yllin kyllin.

Upseerikokelaaksi ylentäminen tiesi pääsyä sotilasorganisaation portaikon alkupäähän. Sisäpalvelus helpottui, kaappitarkastukset lakkasivat, ja joissakin varuskunnissa aukesivat myös upseerikerhojen ovet ainakin raolleen ehkä tulossa olevan arvon mukaisen käyttäytymisen omaksu- mista varten. Opiskelu jatkui silti tiiviinä. Tähystäjien jatko- kurssi alkoi muutaman lomapäivän jälkeen 30. toukokuuta.

Nyt oli kuitenkin enää vain kaksi ja puoli kuukautta kotiuttamispäivään, joka kangasteli tietenkin jo kaikkien mielisä.

16.8.1939 koitti sitten se odotettu hetki, jolloin tähyistäjäkursssi 8:n käyneet miehet tasavallan presidentin käskyllä numero 33 ylennettiin reservin vänrikeiksi. Kauluksiin kiinnitettiin uudet laatat ja niihin kaivatut ruusukkeet, toistaiseksi vain yksi kummankin keskelle. Varusteiden ja aseiden luovutuksessa meni muutama päivä, ja ”siviilin siintely” vaihtui todellisuudeksi lopulta 21. elokuuta 1939. Nuoret vänrikit suuntasivat koteihinsa tyytyväisinä onnistumiseensa ja katse kohti tulevaa elämää.

Se elämä ei näyttänyt kovin ruusuiselta. Kaksi vuorokautta myöhemmin Saksan kansallissosialistisen hallinnon ulkoministeri Joachim von Ribbentrop allekirjoitti hyökkäämättömyyssopimuksen itäisen naapurimme, sosialistisen diktatuurin ulkoministerin Vjatšeslav Molotovin kanssa. Suomelle vuosi tieto, että siinä Saksa, diktatuuri sekin, mutta erilaista sosialismia harjoittava, oli myöntänyt maamme kuuluvan Neuvostoliiton etupiiriin. Näiden kahden diktatuurin välille sovittu raja kulki läpi Euroopan ja tiesi kaikille vähänkin kansainvälisiä asioita seuraaville huolta. Viikon kuluttua huoli aineellistuikin hyökkäys-sodaksi. Saksa kävi 1.9.1939 Puolan kimppuun, ja Neuvostoliitto omalta puoleltaan tämän selkään kaksi viikkoa myöhemmin. Toinen maailmansota oli alkanut. Sitä ei vielä varmuudella tiedetty, mutta se oli helppo päätellä muun muassa Suomessa.

Rolf pyrki Teknilliseen Korkeakouluun, pääsi sisään ja aloitti opinnot. Mutta vasta koulutettujen tähystäjien siviili-elämään kohdistuneet toiveet ammuttiin kolmen viikon kuluttua alas. Suomi oli tehnyt tilannearvionsa. Kun tieto Molotovin–Ribbentropin sopimuksen lisäpöytäkirjan maininnasta oli osoittautunut todeksi, kutsuttiin asevoimat kertausharjoituksiin. Niitä sanottiin ”ylimääräisiksi”. Tuore reservin vänrikki Winqvist sai käskyn ilmoittautua Joroi-sissa Lentorykmentti 4:ssä maanantaina 11. syyskuuta.

Tähystäjien koulutus jatkui siitä mihin oli jäänyt, kunnes harjoitus lopetettiin 29.9. Toivo rauhallisesta tulevaisuudesta saattoi jo herätä joidenkin mielissä, kun voimassa oli hyökkäämättömyyssopimuksin, mutta turhaan. Uusi kutsu kertausharjoituksiin tuli 12. lokakuuta, ja nyt oli tosi kysymyksessä. Itäinen naapuri kävi neuvotteluja Suomen johdon kanssa tavalla, joka jätti vaihtoehtoja kovin vähän. Suomi päätti pitää kiinni itsenäisyydestään, ja ensimmäiset pommit putoilivat eri puolille maata torstaina 30. marraskuuta 1939. Talvisota oli alkanut.

Suuren diktatuurin ja pienen demokraattisen maan yhteenotto oli ohi maaliskuussa. Suomi menetti alueitaan, mutta onnistui säilyttämään oikeusjärjestyksensä. Nuori vänrikki Winqvist oli kunnostautunut sotatehtävissään, ja ylipäällikkö myönsi hänelle 26.2.1940 julkaisemallaan päiväkäskyllä numero 32 neljännen luokan vapaudenristin. Rauha solmittiin pian sen jälkeen, 13.3.1940.

Sota riehui maailmalla aina vain pahempana. Suomi siirtyi rauhan kannalle varovasti – pommikoneet lennettiin Kemiin, ja Rolf kotiutettiin vasta 1.5.1940. Usko

tulevaisuuteen virisi uudelleen. Pikkutarkka tähystäjä-upseeri muuttui huolettomaksi teekkariksi kirjoittautumalla Teknilliseen Korkeakouluun maanmittauslinjalle.

Neuvostoliiton paine kasvoi, mutta Saksa alkoi odottamatta lähestyä Suomea ehdotuksin, jotka voitiin tulkita sen aikomukseksi mitätöidä hyökkäämättömyyssopimus ja käydä Neuvostoliiton kimppuun. Näin tapahtui, ja Neuvostoliitto aloitti vastatoimet pommittamalla Suomeakin. Nyt oli mahdollisuus saada takaisin naapurin valtaamat Suomen osat, ja maamme lähti mukaan ”myötäsotijana”, kun ei ”liittolainen” -sanaa haluttu käyttää.

Suomalaiset valtasivatkin takaisin menetetyt alueensa ja paljon muutakin, kunnes taistelut rintamalla jähmettyivät asemasodaksi vuoden 1942 alkaessa. Ilmavoimat olivat

Mannerheim-ristin sai vain 191 miestä puolimiljoonaisesta armeijastamme. Suomen kansallismuseo

aktiivisesti mukana. Osapuolet pommittivat toisiaan, ja yrittivät hävittäjillään estää ilmahyökkäyksiä puolin ja toisin. Rolf Winqvist kunnostautui Blenheim-pommittajansa toimintaa ohjaamalla niin, että ylin johto halusi tehdä sen tiettäväksi muillekin jo vuoden 1942 aikana harvinaisella tavalla – Mannerheim-ristin myöntämisellä.

Vuoden 1943 alussa Suomi sai ostetuksi uutta tehokasta lentokalustoa, ja saksankielen taitoinen Rolf lähetettiin ”kolmanteen valtakuntaan” opiskelemaan sen käyttöä samana keväänä. Sota Suomen rintamalla sai uuden käänteen neuvostojoukkojen aloitettua suurhyökkäyksen kesäkuussa 1944, jolloin Rolfilla oli takanaan jo 110 sotalentoa. Sitten tuli sadasyhdestoista, juhannusaattona 1944.

Rolf Winqvistin elämä päättyi siihen. Vai päättyikö?

ILMOJEN RITARIN TARINA

Tuusulalaisen Rolf Winqvistin (1919–1944) tie pommikoneen toimintaa johtavaksi tähystäjäksi alkoi Ilmavoimien reservi-upseerikoulussa heti hänen päästyään ylioppilaaksi. ”Rolle” valmistui Ilmasotakoulusta juuri talvisodan alla, ja nousi talvi- ja jatkosodassa kaikkiaan III kertaa ilmaan tietämättä, palaisiko koskaan. Jatkosodan aikana hänet nimitettiin Mannerheim-ristin ritariksi.

Vuonna 1943 ilmavoimat hankki saksalaisia Junkers Ju 88 -koneita. Winqvist osallistui koneiden hankintaoperaatioon Saksasta, ja sen sivutuotteena syntyi romanssi ja pieni tytär. Winqvist ei kuitenkaan ennättänyt koskaan tapaamaan lastaan, sillä kun hänen koneensa oli palaamassa pommituslennolta 23. kesäkuuta 1944, se syöksyi maahan Laatokan pohjoispuolella, ja Winqvist sekä muu koneen miehistö sai surmansa.

Tietokirjailija Heikki Tiilikainen on saanut tätä kirjaa varten ainutlaatuista materiaalia, kuten kirjeitä, päiväkirjoja, sotapäiväkirjoja ja valokuvia. Niiden avulla hän piirtää kuvan taitavasta ja rohkeasta sotilaasta, joka ehti saavuttaa lyhyeksi jääneessä elämässään paljon.

ISBN 978 952 403 844 7

KL 99.1

WWW.BAZARKUSTANNUS.FI